

Cestovní zpráva ze zahraniční služební cesty

Účastník: Mgr. Jana Zachařová, ČIŽP, OMOB a CITES

Místo konání: Azorské ostrovy (Portugalsko)

Termín konání: 13. 11. – 21. 11. 2024

Účel cesty: Společná inspekce a workshop pracovní skupiny IMPEL WG4 probíhajícího projektu „EU Action Plan Against Wildlife Trafficking“ (Akční plán EU pro boj proti nezákonnému obchodu s volně žijícími a planě rostoucími druhy) a navazující společné jednání expertního týmu Ochrana přírody v rámci sítě IMPEL

Časový průběh cesty:

13. 11. 2024 – let z Prahy do Ponta Delgada (přestup Lisabon), transport do ubytování

15. 11. 2024 – workshop a prezentace jednotlivých účastnických států k tématu wildlife crime (boj proti organizovanému zločinu v oblasti ochrany ohrožených druhů rostlin a zvířat)

16. 11. 2024 - společná inspekce na 44. ročníku prodejní výstavy exotického ptactva Expo AVES a následná společná inspekce u chovatele dravců

18. 11. 2024 - společné jednání expertní skupiny Ochrana přírody IMPEL, informace z vedení a seznámení účastníků s aktuálním stavem probíhajících projektů

19. 11. 2024 – návštěva NP Lago de Fagoa s odborným výkladem zaměřeným na invazní druhy rostlin

20. 11. 2024 – přerušení služební cesty

21. 11. 2024 - zpáteční let z Ponta Delgada (přestup Lisabon) do Prahy

Anotace (stručný výsledek cesty):

IMPEL představuje síť Evropské unie pro implementaci a prosazování práva životního prostředí, jedná se o mezinárodní neziskové sdružení orgánů pro životní prostředí členských států Evropské unie, přístupujících a kandidátských zemí EU, zemí EHP a ESVO a potenciálních kandidátů na vstup do Evropského společenství. Expertní tým Ochrana přírody se zaměřuje na zlepšení provádění a prosazování právních předpisů EU o ochraně přírody zvyšováním povědomí, výměnou osvědčených postupů a posilováním spolupráce mezi příslušnými zúčastněnými stranami.

Pracovní skupina IMPEL WG4 probíhajícího projektu „EU Action Plan Against Wildlife Trafficking“ (Akční plán EU pro boj proti nezákonnému obchodu s volně žijícími a planě rostoucími druhy) je zaměřená na výměnu informací mezi evropskými úřady zabývajícími prováděním a kontrolou nařízení EU v rámci boje proti nezákonnému obchodu s volně žijícími a planě rostoucími druhy („wildlife crime“). Cílem projektu WG4 je vytvoření příručky v boji s „wildlife crime“ použitelné pro všechny členské země EU usnadňující prosazování tohoto práva a dále výměna informací mezi jednotlivými zeměmi, jakož i pořádání společných

inspekci a workshopů zaměřených na prosazování tohoto práva a výměna zkušeností mezi inspektory. V rámci této pracovní skupiny proběhlo ve dnech 15. – 16. 11. 2024 na Azorských ostrovech společné jednání a workshop a následná společná inspekce zúčastněných stran - přítomni byli, kromě pořádajících kolegů z Portugalska, účastníci z Holandska, Řecka, Malty, Slovenska, Česka, Portugalska a dalších států EU a rovněž tak Černé Hory, jakožto kandidujícího člena EU.

Na úvod zasedání dne 15. 11. 2024 představil zástupce Portugalska a vedoucí projektu fungování celé skupiny WG4 a její cíl, kterým je vytvoření příručky v boji proti nezákonnému obchodování s divoce žijícími druhy zvířat a rostlin a dále výměna informací mezi jednotlivými zeměmi v rámci pořádaných společných inspekci a workshopů zaměřených na prosazování tohoto práva a výměna zkušeností mezi inspektory. Jelikož v roce 2024 končí čtyřleté období trvání projektu WG4, byly představeny finální výstupy z činnosti projektu, kterým je jednak společná univerzálně použitelná příručka pro inspektory pracující v oblasti ochrany životního prostředí a wildlife, která bude představena v prosinci roku 2024, ale především sdílení zkušeností v rámci praxe jednotlivých členských zemí a porovnávání vzájemných zkušeností při implementaci práva Evropského společenství, jmenovitě nařízení Rady 338/97 a nařízení Komise 865/2006.

Dále byly připomenuty všechny dosud proběhlé inspekce za období 2020 – 2024, tedy v prvním funkčním období celého projektu, a byly detailně popsány výsledky společných inspekci se zaměřením na praktické zkušenosti získané v rámci těchto inspekci včetně počtu zatčených osob při jednotlivých proběhlých inspekci.

V roce 2020 proběhla první společná inspekce na burze ptáků ve Zwolle (NL), která byla zajímavá použitím dronů s kamerami. Této inspekce se zúčastnilo rekordních 40 holandských inspektorů. V roce 2022 proběhly inspekce na burze zvířat (plazi, savci, ptáci) v Portugalsku, v roce 2023 společné inspekce ve Španělsku u chovatele dravých ptáků a na trhu s plazy v Madridu a dále na burze s plazy v Hammu (DE). Účastníci byli seznámeni i s výsledky společných inspekci, které doposud proběhly v letošním roce (2024): první, zaměřená na ilegální odlov úhořího monte (larev) v Portugalsku, dále společná inspekce v Rumunsku v Dunajské deltě zaměřená na ilegální rybolov především jeseterů, a konečně inspekce v Litvě zaměřená na ilegální odlov lesní zvěře. Většiny z výše jmenovaných inspekci a workshopů se zúčastnili i zástupci z ČR.

V následující části jednání byla on-line představena velice zajímavá prezentace státního zástupce z Portugalska, zaměřená na pašování úhořího monte a úspěšně řešené případy z poslední doby. Na konkrétních odhalených případech byla demonstrována důležitost mezinárodní spolupráce mezi jednotlivými členskými zeměmi EU a nadnárodní přesah celého organizovaného zločinu v oblasti pašování úhořů, kdy cílovými zeměmi pašovaného monte jsou především asijské země (Vietnam, Čína). Byla zmíněna především uzavřenost a dobrá organizovanost těchto skupin operujících na poli pašování úhořího monte, jakož i velká jazyková bariéra a nedostatek spolehlivých překladatelů (problém – množství dialektů). Dále pak závislost rybářů na ekonomickém výdělku pocházejícím z této aktivity a z toho plynoucí neochota rozkrývat tyto ilegální řetězce. V uvedených úspěšně řešených případech byli pachatelé usvědčeni a odsouzeni až k pěti letům odnětí svobody, přičemž v jednotlivých případech padla odsouzení za škodu na životním prostředí, ilegální obchod a pašování chráněných druhů, ale i napomáhání a organizaci organizovaného zločinu. Za velký problém

rozkrývání tohoto organizovaného zločinu byla označena i logistika a technické vybavení zúčastněných – časté měnění skladovacích prostor a přepravních prostředků (využití GPS lokátorů umístěných na vozidlech), komunikace pouze telefony s jednorázovými SIM kartami nebo skutečnost, že pro následný transport do cílových destinací v Asii jsou vybírána různá letiště a různé trasy s přestupy a pro zakrytí této aktivity nejsou využívány přímé lety na asijská letiště.

V této souvislosti byl vznesen dotaz z ČR, zda vzhledem k silné vietnamské komunitě v ČR neukazují indicie i na silnější zapojení letišť v ČR, ale zatím tomu nic nenasvědčuje.

Ve spojení s otázkou přepravy do cílových destinací byla zmíněna konkrétně letiště v Aténách, Bukurešti nebo Mnichově. Jako častý modus operandi byl označen transport přes malá letiště (hlavně v Portugalsku, ve Francii), která jsou málo kontrolována, z nichž je následně úhoří monte převáženo malými letadly do severní Afriky, především Maroka, kde je přebaleno a následně vydáváno za monte marockého původu, na které se omezení nevztahují.

Další častou pašovací cestou je pozemní cesta z Portugalska do okolních států (Francie, Belgie), a to buď auty (často k rodinným příslušníkům, známým apod.) nebo byl nově odhalen i transport autobusy.

Dále může být úhoří monte transportováno letadly nejen v osobních zavazadlech, ale i v rámci cargo zásilek (např. jako strava – „sea food“), což umožňuje pašovat větší množství zboží (v osobních zavazadlech je to většinou do max. 10 kg).

Obecně je pak pro tuto ilegální činnost důležitým faktorem čas, protože monte přežije při transportu maximálně týden.

Závěrem dopoledního programu byla představena pracovní náplň, zaměření a jednotlivé zajímavé případy z poslední doby účastníků z Holandska, Řecka, Chorvatska, Albánie a České republiky, jakož i návrhy na společné inspekce a workshopy v následujícím funkčním období, kdy své návrhy přednesli zástupci Řecka a České republiky.

V rámci prezentací uskutečněných případů se ukázalo spojení jednoho případu ze Slovenska s Českou republikou, a to na základě vědecké analýzy na určení stáří zadržených preparátů, které prováděla akreditovaná laboratoř Akademie věd ČR. Problematika metody datování pomocí uhlíku C14 vzbudila mezi účastníky velký zájem.

V odpoledním programu byli účastníci rozděleni do tří skupin a v rámci těchto skupin byly diskutovány návrhy na zlepšení implementace nařízení Rady 338/97 a nařízení Komise 865/2006, ale byly vzneseny i návrhy s širším přesahem, např. ochrana necitesových druhů zvířat.

Dne 16. 11. 2024 byly na programu společné inspekce za účelem sdílení zkušeností z kontrolní činnosti a diskuzí nad případnými národními rozdíly v dané problematice. Dopoledne byla na programu inspekce na prodejní výstavě Expo Aves (viz foto č. 1).

Foto č. 1 - Výstava Expo AVES

Při inspekci byli kontrolováni ptáci podléhající zákonným podmínkám nařízení Rady 338/97 a nařízení Komise 865/2006, konkrétně se jednalo o několik druhů kakadu, aru a jednoho papouška žaka šedého. Většina vystavovaných ptáků nespádala však pod ochranu implementující Úmluvu CITES. Při kontrole mláděte žaka šedého byla zjištěna pochybení při registraci předmětného papouška, která budou následně portugalskými kolegy řešena. V této souvislosti je nutno zmínit, že celý systém vydávání dokladů k exemplářům podléhajícím mezinárodní ochraně pod Úmluvou CITES je v Portugalsku nastaven zcela jinak než ve většině zemí EU a osvědčení EU (tzv. „žlutý papír“) je vydáváno nejen pro exempláře z přílohy I, resp. A, ale rovněž pro exempláře z přílohy B (v takovém případě není osvědčení vydáváno pro vynětí ze zákazů komerčních činností, ale pouze jako osvědčení původu). Zároveň nový majitel jakéhokoli exempláře musí zažádat na úřadu opět o zcela nový doklad, který je vydán na jeho jméno a nelze exemplář pouze na nového chovatele přeregistrovat ve stávajícím dokladu (jako je to např. v ČR). Celý systém je tedy sice výrazně jednodušší z hlediska kontrolní činnosti a „dosledovatelnosti“ majitelů exempláře, na druhé straně ovšem také administrativně mnohem náročnější. Doklad o původu je v Portugalsku dokonce zapotřebí na jakékoli exotické chované exempláře – netýká se pouze domácích zvířat.

Odpoledne byla na programu inspekce chovatele dravých ptáků (sokolovití). Chovatel cvičí sokoly pro odrazování ptáků (především racků) např. na městských skládkách, letišti, v blízkosti hotelů apod. Ve svém chovu měl cca 20 sokolovitých dravců (jestřábi, sokoli) – viz foto č. 2.

Foto č. 2 - Kontrola chovatele sokolovitých ptáků

Ve dnech 18. – 19. 11. 2024 se v Ponte Delgada konalo společné jednání Expertního týmu Ochrana přírody (Nature protection expert team meeting), tj. všech pracovních skupin tohoto týmu včetně skupiny WG4. Vzhledem k blížícímu se konci funkčních období jednotlivých pracovních skupin bylo na programu především shrnutí a vyhodnocení probíhajících projektů a zároveň seznámení účastníků s projekty novými, respektive pokračováním již probíhajících a jejich směřování na budoucí tříleté období 2025 – 2027.

Byly představeny projekty následujících pracovních skupin:

- 1) Boj proti nezákonným činnostem spojeným s loveckou turistikou (tento projekt bude pravděpodobně v tomto funkčním období končit, protože se nepodařilo nalézt nového lídra skupiny)
- 2) Testování a zlepšování navrhovaného plánovacího nástroje pro inspekce lokalit Natura 2000 (NIRAM)
- 3) Plán projektů k invazivním nepůvodním druhům
- 4) Akční plán EU proti obchodování s volně žijícími a planě rostoucími druhy
- 5) Implementace směrnic o ptácích a stanovištích na evropských letištích

Další projekt „Kam zmizeli vlci“ je zatím sice schválený, ale aktivně neprobíhá opět z důvodu hledání nového lídra skupiny - z tohoto důvodu budou případná jednání a workshopy v roce 2025 v této skupině probíhat pouze formou on-line a o dalším směřování projektu bude rozhodnuto až v návaznosti na určení vedoucího projektu (zatím je možným kandidátem zástupce Lotyšska, jelikož v této zemi již probíhá obdobný projekt na velké kočky).

Dalším důležitým bodem programu byla volba nového vedoucího Expertního týmu Ochrana přírody, jelikož stávající vedoucí se rozhodl dále již na tuto pozici nekandidovat. Na uvolněné místo byla jednomyslně zvolena kandidátka z Portugalska.

V rámci programu byl opětovně představen projekt BIOVAL, což je společný projekt IMPELU, EUFJE (fórum soudců EU zabývajících se právem životního prostředí) a ENPE (evropská síť státních zástupců zabývajících se právem životního prostředí) zaměřený na evaluaci škod způsobených na životním prostředí při soudních řízeních. Podstatou je nikoliv výše penalizace, ale výše kompenzace těchto škod způsobených životnímu prostředí. Byly prezentovány zajímavé případy z Belgie z posledních let, při nichž došlo k přesnému vyčíslení škody na životním prostředí za využití nástrojů vyvíjených v rámci tohoto projektu. Zajímavým aspektem uvedených případů je konkrétní výše kompenzace škod na životním prostředí u již dořešených případů, kde byly soudem schváleny kompenzace (v závislosti na počtu exemplářů nelegálně odebraných z přírody) i v řádech desítek tisíc eur.

Dne 19. 11. 2024 se uskutečnila návštěva NP Lagoa de Fogo a edukačního centra přírodní rezervace Caldeira Velha s průvodci a odborným výkladem týkajícím se biodiverzity dané oblasti a problematiky invazních (především rostlinných) druhů.

Cestovní zpráva předložena dne: 19. 12. 2024

Zpracovala: Mgr. Jana Zacharová, OMOB a CITES

Schválil: RNDr. Jindřich Novák, Ph.D., vedoucí oddělení OMOB a CITES